

Editor: *Vasile Burlui*

Redactor & tehoredactor: *Alexandra Uzier*

Design copertă: *Paul Gorban*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MUSCALU, IOAN

Zia, regina costobocilor: (dacia liberi): roman istoric / Ion Muscalu. - București: Cartea Românească Educațional, 2019

ISBN 978-606-9088-64-7

821.135.1

Grupul Editorial Cartea Românească Educațional
Copyright © Editura Cartea Românească Educațional,
Iași – 2019

Adresa: Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 2, Iași – 700124
www.ecredu.ro

ION MUSCALU

Zia, regina costobocilor

**(Dacia liberi)
– roman istoric –**

Cartea Românească
EDUCAȚIONAL

Monografia Mănăstirii Bujoreni — 2007
Monografia comunei Scânteia — (2010)
Monografia comunei Scobinți — (2011)
Monografia comunei Rediu (Rediu lui Tătar) —
(2012)
Cavalerii cnezatului de vale, memorialistică, (2015)
Umbra lui Bogdan Vodă, 1359 -1367, roman istoric,
(2015)

Cuprins

Elene Leonte — <i>Visând cu ochii deschiși istoria</i>	5
Argumentum	13
Partea I	21
Războaiele costobocilor.....	23
Partea a II-a	143
Continuarea războaielor.....	145
Epilog	263
Glosar	269
Indice de nume	277

Războaiele costobocilor

Anul Domnului, 169. Zi însorită de primăvară timpurie, cu zarzării troieniți de floare și zumzet de albine. Pițigoi cântau veseli, zburând sprinteri din ram în ram, *prigori* și *dumbrăvenci* poposeau ostenite pe cale, mieii zburdau neconținut, în dangăt de tălăn, pe pajiști, iar țânci gălăgioși, cu chicile balane, se zbenguiau fără încetare pe ulițele satului din vale.

Apa Nistrului (*Tyras, Danaster*), tulbure și învolburată, umflată de zăpezile topite din munți, dădea ocol scurt cetății Halici, dinspre laturile de răsărit și miazănoapte, coborând pe *topolog*, înverșunată, spre Marea cea Mare.

O *palisadă*, înaltă și lată, tocmită din trunchiuri de stejar și stânci pe creasta unui val strașnic de pământ, cu șanț adânc de apărare la poale, ocrotea zidirea falnică de piatră, de către miazăzi și asfințit.

Poarta din grinzi și *lodbe* groase de stejar avea deasupra un turn zvelt, urzit la patru muchii, ce străjuia străvechea cetate cu *muri* semeți, de câțiva *stânjeni* și „drum de strajă”, sus, sub metereze, unde, pe *podini* erau stivuiți bolovani și ciubere cu *un crop* pentru năvălitori.

Bătătura ogrăzii era largă de cât putea să arunce un voinic cu baltagul în cele patru vânturi, adăpostind între laturile sale casele cele mari, spătăria și iatacurile stăpânirii, odăile slujitorilor, grajdurile pentru cai și acareturile oștirii.

Sălașele fierarilor, potcovarilor, șelarilor și ale altor meșteșugari, se aflau rânduite, unele lângă

altele, durate lângă zidurile înalte de piatră dinspre asfințit, tulburând tihna zilei cu ropotul mărunț al ciocanelor jucând pe nicovale, lovind apoi repezit fierul încins.

Rotarii ciopleau cu hărnicie lemnul de frasin, închipuind cu îndemânare obezile, spițele și butucii pentru roți, iar o ceată sporită de bărbați, pricepuți în meșteșugul armelor, făureau tolbe și săgeți, sulite și lăncii, struneau corzile arcelor, dregeau sau tocmeau de nou armurile, țintuiau scuturile cu bumbi de aramă, trudind neconținut, din zori și până în noapte, la înzestrarea și îndestularea oștirii cu cele de trebuință.

Ciubotarii, curelarii și talpalarii își aveau așezămintele de partea cealaltă a ogrăzii, iar olarii și topitorii de minereuri de fier și de bronz își rostuiseră cuptoarele dincolo de zidurile cetății, pe malul Nistrului, spre răsărit.

Târgul Halici, cu casele sale sărăcăcioase din bârne înțepenite pe lespezi de piatră și bordeiele mărginașe săpate în lutul galben și nisipos, se întindea de sub cetate, către asfințit, de-a lungul șleahului mare, care, dincolo de vadul apei, ducea în Volânia și în alte depărtate ținuturi.

Pe dealul Krilos din apropiere era tocmit *belea-gul* oștirii, un tăpșan larg, de *muștruluiire* și de deprindere a meșteșugului mânăirii armelor, loc de *halcă* și de azvârlire la țintă cu sulița printr-un inel de fier, din fuga calului, tragerea din galop cu arcul, luptând cu *sica* și *falx*-ul, deprinzând spargerea „broaștei țestoase” (*testudo*) a romanilor și alte viclesuguri războinice.

Caraula de pe ziduri călca agale pe „drumul de strajă”, însemnându-și pașii cu codiriștea lăncii de carpen, scrutând cu ochii mijiți nesfârșitele pământuri ale Țării Costobocilor, întinse din crestele Carpaților și până în necuprinsa zare.

Deodată, bătrânul oștean și-a conținut umbletul, cercetând de-a lungul șleahul mare cu mâna streășină

la frunte. Un călăreț de *olac* se apropia în galop întins, aplecat peste oblânc, îndemnând calul cu sabia goală. Alb de spume și cu nările slobode în vânt, *bidiviul* fugea de înghițea pământul.

Străjerul nu a mai stat mult pe gânduri și a dat glas prelung de corn. Căpetenia gărzii s-a arătat în prag fără zăbavă, iscodindu-l:

— Care-i baiul, mă?

— Vine un călăreț în goana mare, i-a dat răspuns oșteanul de pe metereze.

— Își are cumva fugari pe urme?

— Nu. Îi singur.

— Deschideți porțile, a poruncit mai marele străjerilor.

Calul s-a oprit în mijlocul bătăturii cu picioarele rășchirate, găfâind și tremurând din toate încheieturile ca apucat de friguri, iar olăcarul a lunecat vlăguit din șa, sprijinit de un oștean să nu se prăbușească.

— Ce-i zarva asta? Care-i pricina? s-a arătat cu glas aspru, la catul de sus, un chip bălai, ochi albaștri, barba roșcată, rotunjită din foarfec și pletele bogate de aramă.

— O solie de la Măria-sa *Daizus*, regele dacilor liberi de pe Tisa, de la Coasta Mică (Mala Copana), mărite stăpâne, a rostit căpetenia gărzii cu smerenie.

— Să poftească de îndată în spătărie, a poruncit regele costobocilor, aflat la sfat de taină cu căpeteniile de ținut și *pileații* cei vechi și înțelepți.

— Cu plecăciune mă închin, rege al regilor, zise „călărețul de olac”, frânt de osteneală, culcându-și genunchiul drept pe lespede de piatră și întinzând Măriei-sale inelul de pecete, dovada credinței.

— Spune, viteazule, care ți-i solia? I-a întâmpinat regele Pieporus cu nerăbdare, îndemnându-l pe olăcar să se așeze pe un capăt de *laviță*.

— Dacii de dincolo de *limes*, de sub stăpânirea romană, nu mai pot îndura batjocura și umilința

cotropitorilor. Îi primăvară și dacii noștri nu mai pot ara și semăna pământul ca de alt an, ș-om ajunge muritori de foame, se tângui ostenit călărețul.

— Cum asta? se arată regele nedumerit.

— Bărbații și femeile, copiii și bătrânii, cu toții de-a valma, sunt mânați cu sila de romani la lucru în castrele și cetățile lor de margine, scot piatra, o cară, înaltă și lătesc zidurile, de teama năvălirii asupra-le a dacilor liberi strânși laolaltă cu alte neamuri.

— De ce li-i frică, de aceea n-au să scape, zise Măria-sa cu năduh.

— Răzbiți de trudă și de asuprire, dacii de pe Mureș, Someș și Ampoi s-au ridicat cu furci și topoare, biruind cohortele și alaele romane, mânându-le până sub zidurile lagărului Legiunii Gemina de la Apulum (Alba Iulia), a rostit solul însuflețit deodată.

— Măi, să fie! se miră un pileat înalt și bine legat, cu umeri largi și brațe vânjoase, strângând în pumni sica de la cingătoare.

— Pentru a întări stăpânirea în Dacia slăvitului rege Decebal, împăratul Marcus Aurelius a poruncit să fie aduse și alte legiuni de dincolo de Istru (Dunăre), își urmă călărețul solia.

— Se vede treaba, Măria-ta, că romanii cată să-și lățească stăpânirea și asupra pământurilor noastre, se alătură la sfat și bătrânul *tarabostes* Tiatus, părintele reginei Zia.

— De aproape cincizeci de ani, de la moartea împăratului Traian, în 117, încoace, ne tot războim cu romanii, și-n 138-139, și-n 140 și 143, și trei ani la rând, din 156 și până în 159, dar fără izbândă, tună mânios un nobil dac mult învechit în zile.

— Ne-o furat și aurul și sarea și fieru și pădurile și toate bogățiile ce ni li-o lăsat Cel de Sus, rosti cu obidă căpetenia drapanilor.

— Așa-i. Numai strânși laolaltă și izbind de peste tot, deodată, putem birui, spuse hotărât regele

Pieporus, mai marele regilor costoboci de peste regii și căpeteniile dacilor liberi din lumea largă, răspândiți din inima Carpaților Păduroși și sălășluiți de-a lungul apelor ce își au obârșia din munții sacri ai dacilor și până la limesul stăpânirii romane, de la miazăzi, de peste munte și cetatea Piroboridava, de pe (Siret), de la gurile Moltavei de sus, de pe Istru, cu străvechea cetate Zemplin, a regelui Burebista și până în zarea soarelui răsare.

— Poruncă, Mărite stăpâne, s-au înălțat în spătărie mai multe glasuri.

— Davus!

— Aici, Măria-ta, s-a înfățișat sprinten un slujitor.

— Te duci la cetatea Susidava de peste Nistru, la regele costobocilor de răsărit, Bitoporus, fratele nostru de trup și-i spui ca-ntr-o lună să fie la Halici cu o mie de războinici.

— *Țeles! a rostit dacul, pornind grăbit spre ușă.

— Stai! i-a strigat din urmă regele Pieporus.

— Poruncă, Măria-ta! s-a răsucit oșteanul iute pe călcâie.

— Să-i ridice-n scări pe dacii de pe Smotrici, de la Petrodava (Cămenița) și să-i îndemne spre a ne fi alături pe roxolanii dintre Hipanis (Bug) și Boristhenes (Nipru).

— Precum ți-i voia, mărite stăpâne, a rostit slujitorul, făcându-se nevăzut pe ușa spătăriei.

— Rigozus, bărbatul fiicei noastre și brațul meu de nădejde va duce poruncă strașnică la dacii regelui Brasus din cetatea Getidava, de pe Varta, la „lupii albi” de la Balta cea Mare și rudeniile ce le avem la izvoarele Vistulei și Moltavei din Carpații Păduroși.

— Voia Măriei tale, slăvite rege, s-a închinat cu plecăciune tânărul tarabostes, descoperindu-și smerit pletele bălane.

— Comozoi!

— La poruncă, rege al regilor, s-a arătat viforos dintre căpeteniile un munte de om, ducând hotărât mâna dreaptă la piept cu pumnul strâns și fruntea înclinată.

— Dai de îndată de veste „dacilor mari” de la asfințit, de pe Someș și Crișuri, de vrerea noastră și te ridici fără zăbavă pe apa Dunării, în sus, până dincolo de *Vindobona* (Viena), la triburile celților *marcomani* de la fruntariile Împărăției, unde-și are curțile regele *Ballomar*, și-i duci solie după tocmeala ce avem. Priceput-ai?

— Priceput, stăpâne, a răspuns dacul fără șovăire.

— Prea-bine! *Marcomanii* sunt războinici de temut și au și ei destule de pățimit de pe urma stăpânirii romane, adăugă regele Pieporus.

— I-adevărat, fiu al zeiței *Bendis*, rosti cu glas de taină marele preot *Vulpilă*, înveșmântat în straie albe de in și încins cu un curmei răsucit de sfoară. *Marcomanii* i-au înfruntat întotdeauna pe vrăjmași cu îndrăzneală și putere multă, și de ce n-ar face-o și de data asta?! Astele și zeei ne sunt favorabili și ar fi de neiertat să nu urmăm semnele cerești, îngână bătrânul înțelept cu ochii stinși și barba colilie, sprijinindu-se de un toiag lung și neted de corn.

— Vorbele tale, Mărite preot, ne însuflețesc cu adevărat...

— Măine, în zori, pornesc pe un drum lung și anevoios până la Ceahlău, în muntele unde sălășluiesc preoții cei bătrâni atotștiutori. În trei săptămâni, la ceas de seară, ziua și noaptea vor sta pentru o clipă în cumpănă. Marii înțelepți, care cunosc tainele Cerului și Pământului, spun că-i *echinoctiu*. Atunci și numai atunci, îmi este îngăduit să mă înfățișez dinaintea slujitorilor părintelui nostru *Zamolxis*, pentru a dobândi binecuvântare și povață.

— Fie-i de-a pururi numele laudat, conchise regele regilor, rânduind poruncile cuvenite căpeteniilor

sale de nădejde. Tiatitis, fiul bătrânului Tiatus și frate al reginei Zia a fost învrednicit să ridice la arme *costobocii* de miazăzi, de la Gura Bâcului, de pe Nistru și până la Gura Trotușului, de pe Siret, cu războinicii din cetățile lor.

Vajnicului rege *Oroles* de pe *Bahloviae*, aflat de față la sfat, i s-a încredințat cârmuirea oștirii „dacilor liberi” de pe Miletin, Jijia și Bahlui, care, dimpreună cu triburile *Contesi* și *Cauconi*, de la fruntariile regatului urmau, la vreme de soroc, să treacă munții de ceea parte, să-i ridice pe frații de la obârșiile râurilor *Alutus* (Olt) și *Mares* (Mureș) și să izbească năprasnic castrele romane de pe Târnave.

— De trei ori câte zece sunt cetățile noastre de peste Carpați, prefăcute de prădalnicii romani în castre și *palânci* de sălășluire a oștirii împărăției, rosti cu năduh *tarabostesul* Tiatus.

— Dacii s-au răzlețit de răul lor pe drumuri de bejenie, dând dosul prin păduri, prin locuri sălbatice și pustii, se tângui moș *Vezina*, fluturându-și necăjit pletele albe.

— În vară se-implinesc cincizeci de ani de când slăvitul rege Decebal s-a lepădat de cele lumești și s-a mutat în împărăția părintelui *Zamolxis*, iar noi n-am fost vrednici să ne ținem jurământul de-ai mâna pe vrăjmași peste Istru, de unde au venit, se înalță în spătărie glasul bătrânului Tiatus.

— Am `cercat ani de-a rândul să-i izgonim pe romani de pe pământurile noastre, dar fără izbândă.

— Așa-i, moș *Vezina*. N-am fost toate neamurile strânse laolaltă, umăr lângă umăr și n-am izbit năpasnic, precum o făceau dacii cei vechi de altădată, zise cu însuflețire regele Pieporus, rotindu-și ochii de jar peste chipurile căpeteniilor din apropiere.

— Solia regelui *Daizus* de pe *Tisa* a venit la vreme, își urmă vorba mai marele dacilor costoboci.

Mergeți la vetrele voastre și-mpliniți rânduiala ce am poruncit, iar în zilele zeului *Gebeleizis*, din *dricul* verii, să fiți cu „toate săbiile” gata de luptă.

— Am priceput, mărite stăpâne, au răspuns *piliații* într-un glas, gătindu-se de plecare.

Deodată, ușa spătăriei s-a deschis încet, scârțâind prelung din balamale și în prag s-a arătat un copil blond, de vreo cinci-șase anișori, supărat, cu ochii mari, jucând în lacrimi, căutând parcă pe cineva și îndreptându-se, în cele din urmă, sfios spre jilțul regelui *Pieporus*. Căpeteniile îl urmăreau tăcute, cu blândețe în priviri la *piciul* de o șchioapă, *Drigisa*, nepotul cel mai mic al Măriei sale, cum fuge și se cuibărește suspinând în brațele bunicului său.

— Care-i pricina? îl întrebă regele cu gingășie, strângându-l drăgostos la piept.

— *Natoporus*, îngână copilul scâncind, gata să izbucnească în plâns.

— Ce ți-a făcut? îl iscodi regele împăciuitor.

— Iertare, Măria-ta, s-a arătat ca o vijelie pe ușa larg deschisă o femeie zveltă și arătoasă. Avea chipul bălai și ochii de smarald, nasul drept și gura de fragă, cu buzele frumos conturate și năframa căzută pe cocul bogat strâns la ceafă. Purta o ie înflorată, încrețită la gât, cu mâneci lungi și largi, fustă până la pământ, iar peste umeri avea o mantie de mătase, amplu drapată, prinsă pe umărul stâng cu o *spelcă* de aur. Era prințesa *Dacidava*, fiica regelui *Pieporus* și mama coconului *Drigisa*.

— Ce s-a întâmplat? o întrebă Măria-sa de departe.

— *Nadan*, herghelegiul, l-a luat pe *Natoporus* călare și s-au dus la *halcă* pe Dealul Cetății, a rostit prințesa, luându-și anevoie odorul din brațele regelui și pornind agale spre ieșire. *Drigisa* plângea tăcut, cu ochii mari și albaștri, plini de lacrimi, cântând rugător peste umărul mamei la bunicul său, care îl petrecea cu duioșie din priviri.

Sfatul de taină al regelui *Pieporus* s-a întins până târziu în noapte. Luna rotundă, galbenă și mare lucea sus, pe bolta senină, spuzită de stele. Cristei de baltă cântau răgușit în stufărișul de la malul apei, iar Nistrul curgea tăcut și molcom, cu undele scân-teind în întuneric. Cetatea și târgul din vale zăceau adormite, cuprinse de vraja nopții, doar câinii mai lătrau arareori somnoroși în depărtare.

Pentru o vreme tihna cetății a fost tulburată de pașii oștenilor care schimbau *caraualele* din straja a doua. O cucuvaie mirată, cu ochii mari și rotunzi îi urmărea stăruitor din vârful hornului de pe acoperiș, țipând ascuțit și sinistru. Lumina feștilor din fereastra iatacului regal s-a împuținat încetul cu încetul și întreaga curte părea cufundată în visare.

Ostenit de mulțimea treburilor de peste zi și muncit de felurite gânduri, regele s-a strecurat gri-juliu și în tăcere în așternutul proaspăt cu miros de levănțică, alături de regina *Zia*, ce dormea adânc, ca un copil, cu mâinile împreunate sub obrazul stâng, cu părul lung și bogat răvășit pe perina moale de fulgi.

Carii ronțăiau fără contenire în grinzile groase și vechi de stejar, de deasupra patului, îngânându-se cu târșăitul pașilor oșteanului de strajă, de sus, de pe metereze.

Regele *Pieporus* stătea cu ochii deschiși, pironiți în grinzi, cugetând la grijile stăpânirii, iar într-un târziu, fără să ia seama, oftă adânc. Prințesa *Zia* s-a deșteptat din somn și s-a întors ușor spre Măria-sa, strecurându-i ca o mângâiere palma mărunță, cu degetele subțiri și lungi peste pieptul lat și puternic, năpădit de păr cărlionțat.

— Dormi, că-i târziu, o îndemnă regele în șoaptă, trecându-i mâna ușor peste fruntea înaltă și boltită.

— Ce gânduri te frământă, Măria-ta? se alintă femeia, cuibărindu-se la subsuoara bărbatului.